

Jolanda: Ik heb water in mijn oren (1980)

Sieth Delhaas

Tijdschrift Weerwoord, LCGJ, oktober 1980 nr.6

Inleiding

Vorig jaar had Jolanda in de vakantie eindelijk een stel vrienden en vriendinnen. Ze vond dat zelf een hele rijkdom. Ze wilde die groep niet kwijt. Niet zoals andere vakanties eindeloze verveling. Maar het kostte haar heel wat inspanning om die vriendschaar te houden.

De angst dat ze hét zouden ontdekken lag steeds op de loer. Gelukkig gingen ze veel samen zwemmen. Veel lawaai. Het was niet eens zo opvallend als ze eens iets niet verstond. En als er één eens tegen haar riep: “Hé dove, hoor je me niet?”, dan zei ze maar gauw: “Ik heb water in m’n oren...!”

Dat is een schaduw, die hangt over het leven van Jolanda Moelee uit ‘s-Heerenberg en al haar lotgenoten: de angst dat anderen ontdekken, dat je een beetje doof bent en je vervolgens in de steek laten.

Liplezen

Die doofheid zelf is voor haar geen probleem. Ze draagt al vanaf de kleuterschool een gehoorapparaat. Eerst een kasttoestel om haar hals. Nu heeft ze een klein apparaatje in haar linkeroor, dat helemaal schuil gaat onder haar lange loshangende haar. En wie Jolanda ziet en met haar praat zal waarschijnlijk niets merken van haar handicap. Zelf past ze wel op, dat ze het gezicht van haar gesprekspartner in het vizier houdt. Want al vangt haar apparaat veel op van wat er gezegd wordt, ze kan niet buiten het aflezen van de lippen om het ontbrekende deel mee te krijgen. Liplezen heeft ze “vanzelf” geleerd. Een soort instinctmatige ontwikkeling. “En weken na mijn geboorte” vertelt Jolanda me “kreeg ik hersenvliesontsteking. Later, toen ik anderhalf was, vermoedde mijn moeder pas, dat er iets met mijn gehoor niet klopte. Ik draaide namelijk telkens als zij iets tegen me zei haar gezicht naar me toe. Ze is daarop met me naar de dokter gegaan en daar hoorde ze dat ik een stuk van mijn gehoor miste.”

Dat het zo vroeg werd ontdekt is een geluk voor Jolanda. Heel wat andere kinderen tobben er jarenlang mee, tot in de schoolbanken toe. Maar al te vaak worden ze dan voor dom of lui versleten, met alle nare gevolgen van dien. Jolanda heeft praktisch vanaf de kleuterschool onderwijs voor slechthorenden gevolgd.

Eenzaam

Overigens heeft ze het ook aan de oplettendheid en vasthoudendheid van haar moeder te danken, dat ze een prima uitspraak en een geweldige woordenschat heeft. Zo zelfs, dat als je

met haar praat het opvallend is wat een goede zinsbouw ze heeft en hoe doordacht ze haar mening geeft. Woorden en zinnen, kortom taal, leer je immers door naar anderen te luisteren.

Na de basisschool volgt ze het voortgezet onderwijs voor slechthorenden in Arnhem. Haar brugklasperiode duurt drie jaar. Veel theorie, maar in samenwerking met de technische school en de huishoudschool ook veel praktisch. Volgend jaar stapt Jolanda over naar de MAVO-afdeling en als ze haar examen haalt, hoopt ze met haar beste vriendin naar de Laboratoriumschool te gaan.

Die goeie vriendinnen hebben overigens buiten schooltijd niet veel aan elkaar. En dat maakt het voor Jolanda best wat eenzaam. Haar klasgenoten komen van heel ver weg omdat het een streekschool is. Sommigen komen zelfs vanuit Zwolle elke dag naar Arnhem toe. Even na schooltijd bij je vriendin aanwippen is er voor Jolanda niet bij. En thuis in 's-Heerenberg heeft ze geen andere vriendinnen, eigenlijk nooit gehad.

Ze is een eenling. Ten eerste omdat ze ergens anders naar school gaat, niet optrekt met -haar buurtgenoten naar dezelfde school. En het "doof-zijn" is voor anderen kennelijk toch iets zo onbekends, dat ze haar maar liever links laten liggen.

Op een klub of sportvereniging zit ze niet. Ze wil eigenlijk wel graag aan atletiek of judo doen en naar de muziekschool. "Daar moet mijn moeder naar informeren binnenkort", zegt Jolanda. Op mijn vraag of ze dat zelf niet beter kan doen, lacht ze wat verlegen: "Dat durf ik niet goed." Ze geeft na wat heen en weer praten toe, dat het toch wel een beetje gemakzucht van haar is om het haar moeder op te laten knappen. Aan haar moeder laat ze het meestal ook over om anderen te vertellen van haar handicap. En al voelt dit meisje zich verder prima, toch is er steeds als ondertoon aanwezig de angst dat anderen terug zullen schrikken. Haar zullen laten vallen.

Dit overkomt haar te vaak. Een tijdje geleden deed ze mee met een cursus EHBO. Jolanda:

"Die andere meiden deden niets anders dan giechelen en me voor de gek houden. Ik heb m'n diploma gehaald. De leiding hield wel rekening met me en sprak steeds in mijn richting. Maar het was niet leuk." Een andere teleurstelling ondervond ze met een vriend. Ze werd verliefd op een jongen waarmee ze bij haar burens thuis veel praatte.

Ze maakten een afspraakje en Jolanda vatte moed en vertelde hem van haar handicap. Teleurgesteld stelt ze vast: "Ik heb hem daarna nooit meer terug gezien. En als hij bij mijn burens is, dan doet hij net alsof hij me niet ziet."

Eigenlijk zou Jolanda, en dat wordt haar op school ook steeds weer voorgehouden, overal moeten zeggen dat ze slechthorend is. Het blijkt uit de reacties steeds weer dat "normale" mensen niet weten hoe ze met deze handicap moeten omgaan. Eigenlijk is het zo, dat je je als slechthorende door elke keer weer opnieuw met anderen erover te praten jezelf voor de ander acceptabel moet maken. Dat ze niet bang voor je behoeven te zijn. Dat je niet griezelig bent.

Stop ze niet in de doofpot

Boodschappen doen bijvoorbeeld is in de winkels in haar buurt niet zo'n ramp. Daar weten ze dat Jolanda duidelijk aangesproken moet worden. Maar in vreemde zaken wordt het al moeilijker. Een afgewend hoofd, dat tegelijkertijd tegen iemand anders praat of de kassa

bewerkt, kan een wanhoop betekenen als je wilt weten wat je betalen moet. En een verzoek om herhaling levert heel vaak een snauw of opgetrokken wenkbrauwen op. Jolanda zegt van zichzelf: “Ik ben er wel harder door geworden en ook onverschillig. Als mensen tegen me staan te praten en het interesseert me niet, bijvoorbeeld over een jurk die ze aan hebben of over een film die ze hebben gezien, dan laat ik het over me heen gaan. Maar als ik een datum moet afspreken of een adres moet noteren dan luister ik wel goed. Het is ook wel eens makkelijk hoor”, lacht ze ondeugend. “Als ik op m’n kamer zit te lezen en mijn moeder roept me om af te wassen dan doe ik net of ik niets hoor.

Als ik dan later beneden kom, doe ik heel verwonderd als ze me er naar vraagt.”

Zit mijn haar wel goed, loop ik niet voor gek met m’n kleren. Is dat een perikel die elke tiener heeft of hangt het samen met haar slechthorendheid? Kletsen de mensen niet over me terwijl ik het niet hoor? Hoe het zij, Jolanda voelt zich in de bus van Arnhem naar ‘s-Heerenberg als haar vriendin halverwege is uitgestapt niet happy meer. “Ik voel me onzeker. Ik heb het gevoel, dat iedereen naar me kijkt.”

Veel mogelijkheden om uit te gaan ziet Jolanda niet. Soms gaat ze naar een disko, zet uiteraard haar gehoorapparaat op z’n zachtst, maar contact met de andere bezoekers is er nauwelijks. Ook een verjaarsvisite is niet zo leuk, want alles rommelt door elkaar en als je iemands lippen niet in het oog kunt houden, versta je toch niet wat er wordt gezegd.

En altijd lijkt het weer of de anderen om haar heen praten. “Het zijn vaak losse opmerkingen, die ze tegen me maken” peinst Jolanda “maar in een gesprek word ik eigenlijk nooit betrokken. Als ik met mijn moeder op visite ga vind ik dat wel gezellig. Het is een gezin met veel grote kinderen. Die praten wel tegen me, maar als ze met elkaar bezig zijn kan ik het toch niet volgen. Ik houd er dan meestal twee in de gaten en probeer zo te volgen waar ze het over hebben. En als de radio dan nog aanstaat of de televisie ben ik helemaal nergens meer.”

Jongens en meisjes zoals Jolanda zijn er in ons land met vele tienduizenden. Ze vallen niet zo erg op omdat je hun handicap niet ziet. Ze staan te vaak aan de kant. Opzij gezet terwijl ze best in de kring van het leven zouden kunnen staan. Net zo goed als jij en ik. Alleen ... wij zouden iets oplettender moeten zijn. Iets meer moeite moeten doen om duidelijk te praten. Dan verstaan ze ons beter. Kijk eens om je heen!